

3. Турганбаев Р. У. «Продуктивные и биологические особенности овец сур каракалпакского породного типа оригинальных расцветок урюк-гуль и камар» Автореферат Диссертации на соискание ученой степени кандидата сельскохозяйственных наук. – Ташкент – 1993, с.23.

4. Плохинский Н. А. Наследуемость и повторяемость. Генетические основы селекции животных. Москва. Наука. 1970. – с. 64-73.

5. Юсупов С. Ю. ва бошқ. Қоракўлчиликда наслчилик ишини юритиш ва кўзиларни баҳолаш (бонитировка қилиш) бўйича кўлланма. –Тошкент, 2015, 31 бет.

QAMAR VARIATSIYALARIDAGI QO‘ZILAR TERISIDA IFODALANISHI, TOVLANISHI, VA GULLARNING BIR TEKISLILIK KO‘RSATKICHLARI

Astankulov A.F., Pirmanova M., Urazimbetova Sh. Esamboev S.
Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar
universiteti Nukus filiali

Annotatsiya. Ushbu maqolada qoraqalpoq zot tipiga mansub qamar rang-baranglikdagi qorako‘l qo‘ylarining variatsiyalar kesimida teri ko‘rsatkichlari keltirilgan bo‘lib, barcha guruhlarda terilarning ifodalanishi, tovlanishi va gullarning bir tekislik ko‘rsatkichlari aniqlangan. Olingan tajriba ma‘lumotlari bo‘yicha tahlil qilingan va xulosalar berilgan.

Kalit so‘zlar. Qamar variatsiyalari, teri ko‘rsatkichlari, ifodalanishi, tovlanishi va gullarning bir tekisligi.

Kirish. Qoraqalpoq sur qorako‘l terilari assortimentida qamar rang-baranglik sur terilari ichida qizil qamar o‘zining nafisligi, yorqinligi bilan ajralib turadi. Shuning uchun qoraqalpoq sur qamar terilarida ifodalanishi, tovlanishi va gullarning bir tekisligi ko‘plab belgilar va xususiyatlarni o‘z ichiga olgan kompleks ko‘rsatkich hisoblanib, terining sifatini va qolaversa uning sinfini belgilovchi xususiyat hisoblanadi.

[1] izlanishlarida, rang-baranglikning namoyon bo‘lishi jun tolasining tovlanishiga bog‘likligini aniqlagan holda jumladan, o‘rikgul rang-barangligida surlik darajasi yaxshiroq namoyon bo‘lgan. Sur rangli qorako‘l qo‘ylarining jun tolasining surlik darajasini hisobga olgan holda, juftlashda [2] bu ko‘rsatkich bo‘yicha, olingan avlodlarda 63,4-76,7 %-gacha namoyon bo‘lishi aniqlangan. Avlodlarda rang xususiyatlarini yaxshilashda qo‘ylar surlanish darajasi bilan uzviy bog‘likligini va bu holatni selektsiya jarayonida foydalanish zarurligini aytadi [3].

Tadqiqotning maqsadi. Qoraqalpoq zot tipiga mansub qamar rang-baranglikdagi qorako‘l qo‘ylarining teri xususiyatlarini o‘rganish hamda maqsadga muvofiq rang-baranglikdagi qo‘zilar olish salmogini ko‘paytirish usullarini ishlab chiqishdan iborat.

Tadqiqot joyi va usullari. Tadqiqotlar Qoraqalpog‘iston Respublikasi Qorao‘zak tumani qorako‘lchilikka ixtisoslashgan “Nurtilek qaraozek” fermer xo‘jaligida olib borildi.

Tajriba uchun olingan qamar rang-baranglikdagi qorako‘l qo‘ylarining 3-variatsiyasi (qizil qamar, qora qamar va ochiq qamar) olinib, qo‘ylar bir xil oziqlantirish sharoiti va saqlash texnologiyasida parvarishlandi.

Tajriba davomida olingan qorako‘l terilar sifati, tovarlik xususiyatlari quritilgan holatda BQITI metodikasi [5], asosida o‘rganildi. Teri tipi va shakllari, gullarning mustahkamligi, joylashishi organoleptik usulda aniqlandi.

Tadqiqot natijalari. Qoraqalpoq sur qo‘zilar terisining ifodalanishi bo‘yicha olib borilgan tadqiqotlarimizning natijasi 1-jadvalda keltirilgan.

1-jadval

Qamar qo‘zilar ranglarining ifodalanishi, %.

Ranglar	Qo‘zilar soni	Ifodalanishi, %		
		A‘lo	Yaxshi	Yomon
Qizil qamar	51	17,6±1,46	72,5±5,65	7,8±0,52
Ochiq qamar	39	15,4±1,21	66,6±5,08	17,9±0,13
Qora qamar	34	14,7±1,23	61,8±4,87	23,5±1,98
O‘rtacha	124	15,9±1,3	66,97±5,2	16,4±0,88*

Qamar qo‘zilar ranglarining ifodalanishi bo‘yicha, qamar variatsiyalari orasida farqlanishlar kuzatilib (1-jadval), alo darajadagi ifodalanishi qizil qamarda 17,6±1,46 %-tashkil qilib, ochiq qamarga nisbatan 2,2 %-ga va qora qamarga nisbatan esa, 2,9 %-ga ustunlik qildi. Ushbu ko‘rsatkich yaxshi ifodalanishda shunga mos ravishda 5,9 % va 10,7 %-ga ustunlik darajasi teng bo‘ldi. Bu boradagi olib borilgan tajriba malumotlari 2- jadvalda keltirilgan.

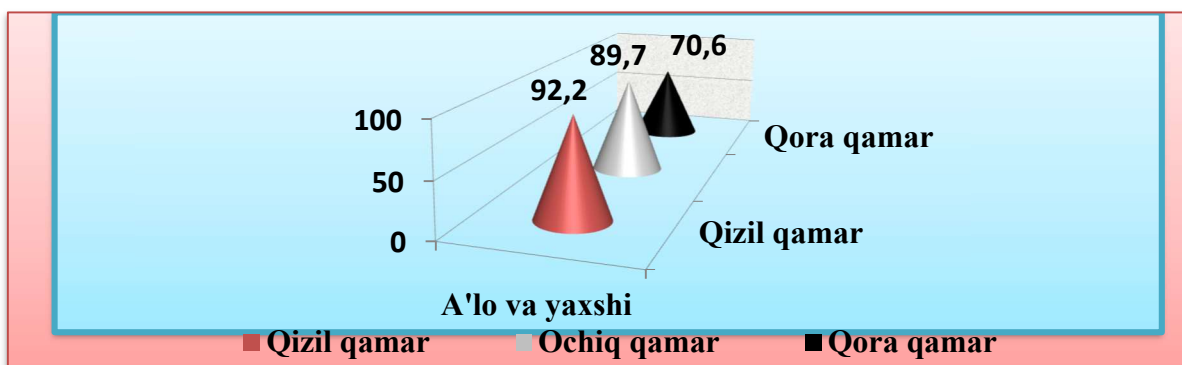
2-jadval

Qamar qo‘zilar ranglarining tovlanishi, %.

Ranglar	Qo‘zilar soni	Tovlanishi, %		
		A‘lo	Yaxshi	Zaif
Qizil qamar	51	35,3±2,08	56,9±5,13	7,1±0,52
Ochiq qamar	39	28,2±2,34	61,5±5,53	10,3±1,08
Qora qamar	34	23,5±2,13	47,1±3,41	29,4±2,21
O‘rtacha	124	29,0±2,18	55,2±4,69	15,6±1,27

Qamar qo‘zilar ranglarining tovlanishi bo‘yicha olingan malumotlar (2-jadval) shuni ko‘rsatadiki, qizil qamar qo‘zilarida alo tovlanish darajasi 35,3±2,08 % bo‘lgan bo‘lsa, ochiq qamarga nisbatan 7,3 %-ga, qora qamarga nisbatan esa, 11,8 %-ga ustunlik qildi.

Sur qorako‘l terilarida qimmatligini alo va yaxshi tovlanish darajasi malum darajada baholaydi. Bizning tadqiqotlarimizdagi ushbu alo va yaxshi tovlanish darajasi 1-rasmda keltirilgan.

1-rasm. Qamar variatsiyalarida alo va yaxshi tovlanish darajasi

Ifodalanish va tovlanish darajasining teri sathida namoyon bo'lishi bu birtekislik darajasiga bevosita bog'likdir. Ushbu olingan terining bir tekislik darjasi byayicha malumotlar 3-jadvalda umumlashtirilgan.

3-jadval

Qamar qo'zilar ranglarining bir tekisligi, %

Ranglar	Qo'zilar soni	Bir tekisligi, %		
		Alo	Yaxshi	Yomon
Qizil qamar	51	23,5±2,21	62,7±5,31	13,7±1,12
Ochiq qamar	39	17,9±1,52	56,4±5,27	25,6±1,98
Qora qamar	34	20,6±1,95	53,0±4,51	26,4±0,26
O'rtacha	124	20,6±1,89	57,37±5,03	21,9±1,12

Qamar qo'zilar ranglarining bir tekisligi bo'yicha olingan malumotlar (3-jadval) shuni ko'rsatadiki, qizil qamarda alo bir tekislik 23,5±2,21 %-ni tashkil qilgan bo'lsa, ochiq qamarda bu ko'rsatkich 17,9±1,52 %-ga teng bo'lib, qizil qamar 5,6 %-ga ustunlik qildi va qora qamarga nisbatan esa, 2,9 %-ga ko'p bo'ldi. Bunday tendentsiya yaxshi bir tekislik darjasida ham ko'rish mumkin.

Qorako'l terisida gullarning joylashuvi teri sinfiga tasmsir ko'rsatadi. Shuning uchun qo'zilar terisi gullari joylashuvi selektsiya jarayonida inobatga olinadi va parallel-kontsentrik hamda to'g'ri-parallel gullar joylashgan qo'zilar nasl uchun qoldirilishi lozim.

Bizning tadqiqotlarimizning turli qamar qo'zilar variatsiyalarida gullarning joylashishidan olingan natijalari 4-jadvalda keltirilgan.

Qamar qo'zilar variatsiyalarida gullarning joylashishi bo'yicha olingan malumotlarda (4-jadval) qizil qamarda parallel kontsentrik joylashishi bo'yicha, 21,6±1,9 %-ni tashkil qilgan bo'lsa, bu ko'rsatkich ochiq qamarda 15,4±1,3 % bo'lib, qizil qamarda 6,2 %-ga ustunligini ko'rish mumkin. Ochiq qamarda gullarning aralash joylashishi 43,6±3,9 %-ga teng bo'lib, qizil va qora qamarga nisbatan shunga mos ravishda 10,3 va 11,2 %-ga ko'p bo'ldi.

4-jadval

Qamar qo'zilar variatsiyalarida gullarning joylashishi, %.

Qamar variatsiyalari	Bosh soni	Gul naqsh tipi		
		Parallel kontsentrik	To'g'ri Parallel	Aralash

		X±Sx		
Qizil qamar	51	21,6±1,9	45,1±3,7	33,3±2,7
Ochiq qamar	39	15,4±1,3	41,0±3,2	43,6±3,9
Qora qamar	34	20,5±1,6	47,1±3,3	32,4±2,8
O'rtacha	25	19,17±1,6	44,4±3,4	36,43±3,13

Xulosa. Xulosa tariqasida shuni aytish mumkinki, Eng ko'p ifodalanish darajasi qora qamarda (23,5±1,98) kuzatildi. Sur terilariga ifodalanish bilan birga tovlanishi ham qorako'l tesining qimmatligi oshiradi. Qizil qamarda yaxshi tovlanish darajasi 56,9±5,13 % bo'lgan bo'lsa, qora qamarga nisbatan 9,8 %-ga ustunlik qildi. Shuni takidlash mumkinki, qizil qamarda tovlanish darajasi ochiq va qora qamarga nisbatan yuqori ekanligi isbotlandi. Teri gullarining bir tekis joylashuvi teri rangiga ham bog'lik byalib, bunda qizil qamar qo'zilarining terisida ustunlikni ko'rish mumkin. Qizil va qora qamar terilariga parallel kontsentrik va to'g'ri parallel gullarning joylashishi ko'proq xosdir.

Qoraqalpoq sur qo'zilarining jun tolasining bir tekisligi terining nafisligini taminlaydi. Bu nafislik asosan teridagi gullarning va surlik darajasining bir tekisligi bilan namoyon bo'lib, yorqin va jozibador terilar olinadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ахметшиев А.С. “Селекционные генетические основы создания племенного стада каракульских овец каракалпакского сура в Казахстане”. Дисс. докт. с/х наук. Алма-Ата, 1989, С.285.

2. Сатторов С.Б. ва бошқалар “Сур қоракўл кўчқорлар авлодида гулларнинг айрим хусусиятлари” «Chorvachilik va naslchilik ishi» jurnali №2 (19) 2021-yil 23-24 betlar

3. Турганбаев Р. У. «Продуктивные и биологические особенности овец сур каракалпакского породного типа оригинальных расцветок урюк-гуль и камар» Автореферат Диссертации на соискание ученой степени кандидата сельскохозяйственных наук. – Ташкент – 1993, с.23.

4. Плохинский Н. А. Наследуемость и повторяемость. Генетические основы селекции животных. Москва. Наука. 1970. – с. 64-73.

5. Юсупов С. Ю. ва бошқ. Қоракўлчиликда наслчилик ишини юритиш ва кўзиларни баҳолаш (бонитировка қилиш) бўйича қўлланма. –Тошкент, 2015, 31 бет.